

s876 (5)

K24/12

~~A13/9/12~~

b
1/7

P.P. 1-7

116/

MAROLEN, D.P.

1

z.

31. KU HLOTA.

K24/12

Vafana va Vatsonga va tsakela ngopfu ntlangu lowu wa ku hlota. A hi ntsena ku navela ka nyama ya swihari k'endlaka leswaku va rhandza ku hlota, kumbe va tsakisana ngopfu hi ku hlongorisa swihari ha voxe kumbe hi timbya' ta vona ; na yo njhovo leyi va y'endlaka hi dzovo ra xihari lexi va xi dlayeke; kasi tlhelo rinwana va tsakela ku hlota hikuva ku va dyondzisa ku pakanisa ni vunghwazi. Hi swo'le' swinharhu leswi, le'swe'ndlaka varisanyana varikwerhu va rhandza ku huma va hlomile va ya e ku hloteni.

Swihari le'swi talaka ku hlotiwa hi vafana va ka hina, hi le'swi talaka ku kumeka e matikweni ya rikwerhu, leswi: tinungu, ni mipfundla, ni timhanti, ni swipene, ni timbila, ni timhangela, ni tinhlangu, ni timbavala, ni timhandzela, ni vamanghovo, ni swihloni, ni tintsheabe, ni tihongonyi, ni tingulave-nhova, ni timhalamhala, ni swihari swinyanyana, ni swivandzana swa tinsaka-xaka tininginyingini.

A ku hloteni kavo, vafana lava, va tirhisa timbyana, ni swigiya, ni nichizo, ni switluka le'-swikulu, ni matlhari, ni swigwagwa, ni swihloka, ni niseve, ni tingoma kumbe mathini. Hi swo swa ku hlota ha swona leswi vafana varikwerhu va hlotaka ha swona, leswi. Ntirho wa timbyana i ku lava vuthala bya xihari hi ku nunhwetela e hansi. Loko mbyana leyi se yi kumile vuthala bya xihari, yi sungula ku vindlavindleka yi tsutsuma-tsutsuma yi ri karhi yi landzelela vuthala bya xihari lexi, yi ko yi ya xi pfluxa laha xi etleleka kona. Se ku ta twala mukhosi wa vafana va ku: "Yi pfluxile!" Vanwana va ku: "Swi, sa! Khoma!" se ku ta twala mujahu wa timbyana ni xihari le'xi hlongorisiwaka. Loko mbyana le'yi hlongorisaka yi lava ku khona xihari, u ta twa hi ku WGM.

31/2

-2-

K24/12

rila ka yona , yi ku:nkwi,nkwi nkwi, nkwi.....
 Se loko yi khomile vafana va ta tsutemela kona,
 hikuva lo o va nga hatlisi k'endle sweswo va nga
 kuma mbyana yi uyile xihari hikwaxo xi ku bi ! Se
 va ta fika va yi tekela va xi yivula ni ku hmesa
 mavulukutsu kumbe swa le ndzeni.

Swigiya xi tirhisiwa ku gembisa ha xona loko
 mbyana se yi khomile xihari; mchizo l ya ku bula ha
 yona loko xihari xi nga si pfluxiwa; mikarhi yinwana
 2. swigiya ni mchizo swi tirhisiwa ku jikijela xihari
 loko xa ha tsutsa; switluka swona swi tirhisiwa
 ku bula kumbe ku hundla ha swona.

Mikarhi yinwana mufana u famba a ri swakwe
 a ri ni mbyana yakwe. Kambe ku nimikarhi leyi vafana
 ni vavanuna va humaka ngina yo famba va hlota va ri
 vuthu le 'rikulu, va bele. Loko va humise sweswo, ta
 twa hi huwa ya kona, loko va ri karhiva ku: "Ho,ho!
 ho, ho!" va bula e swihlahleni ni le makhwatini.
 Se loko xihari xi tshuka xi te bulumuku ! xi ta
 hlongorisiwa hi v nhu ni timbya' avo. Vanwana va
 ta hlongorisa, vanwana va ri karhi va haqa kumbe
 ku keru, va jikijela swigwagwa swa vona ni matlhari
 ni swihloka ni swigiya, ni swinwana . Matlhari ni
 miseve swi tirhisiwa ku gwaza ni ku copa ha swona
 loko xihari xi hundza e kusahi ni mahloti.

Loko se ku hlota ku herile, ni madyambu,
 vafana va teka swihari swa vona leswi va swi dlayeke
 va ya na swon e makya ya vona. Swihari leswi a swi
 swekiwi hi vavasati, kambe swi swekeriwa e hubyeni
 laha vafana va tshivelaka kona ndzilo ni ku xuxa kona
 ni ku thyela kona ncuva. Nysma ya swihari leswi a yi
 tali ku nyikiwa vavasati kumbe vanhwanyana; va nyikiwa
 ntsena nyama ya swihari le'swikulu. Timbyana le'ti
 nga tona ti khomeke xihari xa kona ti nyikiwa ntsena

WGM.

2 cont.

mavulukutsu ni marhambu ya kona loko vafana kumbe vavan na va hetile ku dya. Na vona vakulukumba va rhanga va sumeriwa hi vafana la'vakulu; hi vona va nga ta phama nyama ya kona, hi mfanelo ya kona, vona va teka le'yinene va tivekala yona; le'yonwana yi salela vafana.

Se ku ta heteleriwa hi ku dya mabulu ya leswi ku hlotisiweke swona, ni leswi khale ka matiko a ku hlotisiwa xiswon. Ku twala nypfu rito ra nkulukumba loko a biaya swa khale, swa mahiotele ya kona ni swinwana.

3

3.

30. NGHALA YI DLAY, HOMU.

Ntlangu lowu wu tlangiwa hi tindzhoho ta mavele, ta ku fa dzenga. (Ku fa dzenga hi leswaku a ti koti, ku paniwa ha timbirhimbirhi).

Tindzhoho leti ti xaxametiwa hi timbirhimbirhi, ku siyiwa tinharhu le'ti vekiwake e mahlweni ka le'ti xaxametiweke ha tiabirhi-mbirhi hi mukhuva lo'wu landzelaka :-

: : : : : : : : : x

Mufana la tlangaka ntlangu lowu (x), u tshama a langutane ni tindzoho tinharhu le'ti tsameke swinwe, le'ti vuriwaka "mufana". Mavoko ya mufana la tlangaka i "nghala" le'yi dlayaka "homu". "Homu" ya kona i tindzhoho timbirhi le'ti vambheleke.

Ntlangu lowu wu sungula hi mufana, hi ku teka tindzhoho timbirhi le'ti sungula "homu" le'yo sungula. Mufana u dlaya "homu" leyi a ri karhi a ku: "Nghala yi dlaya homu," a vul. sweswo a ri karhi a teka tindzhoho le'timbirhi, ha yinwe-yinwe, yinwe hi voko ra xinene, yinwana hi voko ra ximatsi. Se a teka le'tinharhu - "mufana" - ha yinwe-yinwe, yo sunula hi voko ra xinene, ya vumbirhi hi voko ra ximatsi, ya vurharu hi ra xinene. "Mufana" loyi u landza nghala loko a tekiwa hi ndlela leyi. Leswi, sw'endliwa mufana a ri karhi a ku: "mufana a landza, mufana a landza, mufana a landza"

Se mutlangi u ta ttherisa "mufana", hi ndzhoho yinwe-yinwe, a rhanga hi ndzhoho le'yi nga vokweni ra ximatsi; se a ttherisa yinwe ya voko ra xinene; ivi a hetelela hi ku ttherisa hi voko ra ximatsi. "Homu" yona a yi ttherisiwi, ku tlhela ntsena tindzhoho le'tinharhu, le'ti vuriwaka "mufana". Tindzhoho le'ti vuriwaka "homu" tona ti sala e mandleni.

WGM.

30/2.

Se mufana l'a tlangaka u ta tlhela a teka "homu" ya vumbirhi xikanwe hi mandla mambirhi, a ri karhi a ku: "Nghala yi dlaya homu, mufana a landza, mufana a landza, mufana a landza; mufana a tlhela, mufana a tlhela, mufana a tlhela."

U ta yisa xisweswo a teketela tindhoho ha tiabirhi-mbirhi, na le'tirharu leti a tlhelaka a ti ttherisa. Ku ta za ku hela tindzhoho le'ti xaxame-tiweke ha tiabirhi-mbirhi, ku sala ntšena le'tirharhu, le'ti variwaka "mufana".

30/2 - 4.

Loko se ke sele le'timbirhi ti ri toxe, outlangi u ta tshambuluta voko ra kwe ra xinene a ri fubarherile, a teka le'ra ximatsi a ri fubarherile, a ri pfurheta hi nomo, a ku: "Fhu! fhu! fhu!" ivi a ri tshikelela e katleni ra voko ra xinepe, a ri karhi a ku: "Xiii, xiii, xiii! Tinghenile e vokweni ra xinene hikwato." Se a pfula voko ra xinene ni ra ximatsi.

Kunene-nene u ta kuma swi ri tani; tindzhoho hikwato ti ri e vokweni ra xinene! I xihlamariso le'xikulu ngopfu, lexi, hikuva voko rinwana ni rinwana ri tekile tindzhoho ta tlhelo ra rona. Xihlamariso xa kona hi leswaku sw'endlekise ku yini ku ri tindzhoho hikwato ti nghena e vokweni rinwe loko mavoko hikwato ya ri karhi ya teketela tindzhoho.

Swi ringete na wena, u ku: "Nghala yi dlaya homu" (utaka tindzhoho tiabirhi xikanwe, voko rinwana ni rinwana yinwe) -

"mufana a landza, mufana a landza, mufana a landza" (u teka le'tirharhu ha yinwe-yinwe, u sungula hi voko ra xinene) - "mufana a tlhela, mufana a tlhela, mufana a tlhela" (u rhanga u ttherisa hi voko ra ximatsi). U ta kuma swi ri WGM.

tano - tindzhoho hikvato ti yile e vokweni ra
xinene loko u heta ku ti pfurheta hi nono.
Vanakuloni va ta hlalala ngopfu ku vona masalamusi
ya wena.....

5.

35. Rhonge.

Ntlangu wa rhonge wu tsakeriwa ngopfu hi vafana
va Vatsonga, hikuva a wu vavisi e ka mutlangi wa
wona, ni ku karharisa a wu karharisi.

Ku bungula hi ku laviwa sala kumbe rhonge
kumbe xirhangana le'xitsongo ngopfu. Hi ro rhonge
ra kona. Se rhonge leri ra boxiwanyana hi le mpotini
wa rona ni le xihlokweni xa rona leswaku ku ta kota
ku tlhomiwa rinhi le'ro tiya hi le xikarhi ka rona.
Rinhi leri ri humanyana switsongo e xihlokweni xa
rhonge ra kona, ri hlometela kunene; hala hansi ka
rhonge ra kona ri huma ri lehanyana ku ringana ni
ritiho ra munhu ra le xikarhi, kumbe ku tlulanyana.
Rinhi leri, hi wo nenge wa rhonge ra kona, lowu ri
cinaka ha wona.

Hi le tlhelo ka rhonge leri, ku boxiwa xuva
ra xirhenzevutana, ra ku nghenisa moye e rhongeni
loko ri ri karhi ri chaya, leswaku ri ta nyika
mpumawulo.

Ndzhaku ka loko ku lulamisiwile rhonge ra
kona ni rinhi ra kona, ku laviwa ringoti le'ro lala.
Ringoti leri hi rona ku tirhisiwaka rona ku ndzuluta
rhonge leswaku ri cisa.

Se ntlangu lowu a'endlisiwa leswi:- Mufana u
teka rhonge ra yena ni ringoti rakwe a khona rhonge
hi voko ra ximatsi, ivi a teka ngoti ya kona hi
le'ra xinene, a yi tsondzelela e rinhini ra kona.
Ringoti leri ri tsondzeriwa hi mukhuva lowu :-

WGM.

7*

s876.

35/2^x

-4-

K24/12

Makumu ya ngoti ya khomiwa hi khudzu ra xandla le'xi
 khomeke rhonge - xa xinene, se ri latiwa e
 henhla ka rinhi ra kona hi voko ra xinene; se loko
 ri khomisiwe xisweswo, makumu ya rona ya fika e
 mahlanganweni ya rinhi ra kona ni rhonge ra kona,
 mufana u ta sungula ku tsondzelela ringoti leri e
 ximhandzanini le'xi nga e mpotini wa rhonge leri,
 ku fikela loko ri tsondzeleriwe ri nga ha vonaki.
 Se ke, mufana u ta khoma rhonge leri ni ringoti ra
 kona hi voko ra xinene, a ri tlakusela e henhla, se
 a hoxa rhonge leri e hansi a ri karhi a gwimba ringoti
 ra kona leswaku rhonge leri ri ndzuluteka. Se ri ta
 wa e hansi ri ri karhi ri ndzuluka, ri ku mbwoooo -

35/2^x 6.

mpfumawulo wo nandziha e tindleveni !

Vafana va rikwerhu va phikizana, va vona l'a
 va tluleka hi ku mbvovisa rhonge ri nga hatli ri
 wile. Loyi rhonge ra yena ri selaka ra ha cina
 loko ya vanakulobye se ya wile, hi ye a tluleke
 la'va nwana.

End. S. 876 .

LGH.